

Lapsen ripuli ja oksentelu

Keskeistä

- Yleisin aiheuttaja on virusperänen gastroenteriitti.
- Muistettava muut mahdolliset syyt, kuten välikorvatulehdus, keuhkokuume, sepsis, pyelonefriitti.
- Arvioi kuivuman aste ja suunnittele hoito sen mukaan.
- Sairaalahoitoon kuuluvat aina alle 6 kk:n ikäiset lapset sekä lapset, joilla oirekuva on vaikea tai epätyypillinen tai kuivuma on vähintään keskivaikea.

Etiologia

- Eräs tyypillinen aiheuttaja oli aiemmin rotavirusinfektio, joka on nykyään harvinainen rokotteen käytön vuoksi. Norovirus sekä tavalliset hengitystievirukset, kuten adenovirus, aiheuttavat gastroenteriittejä.
- Taudinkuvan takana olevat muut syyt tulee tunnistaa.
 - ♦ Keuhkokuume, sepsis, pyelonefriitti
 - ♦ Välikorvatulehdus

Oireet ja tutkimukset

- Esitiedot ja kliininen tutkimus yleensä riittävät, laboratoriotutkimukset ovat harvoin tarpeen.
- Keskeinen oire hoidon tarvetta määrittäessä on arvioitu kuivuma.
 - ♦ Lievä 4 %, keskivaikea 8 %, vaikea 12 %
 - ♦ Alle 1-vuotiailla vastaavasti 5–10–15 %, aikuisella 3–6–9 %
 - ♦ Kuivat limakalvot, kyynelten vähyys ja virtsan vähyyys viittaavat lievään kuivumaan.
 - ♦ Edellä mainitut + viileä periferia, ihon kimmoisuuden alenema ja pidentynyt (> 2 s) kapillaarinen uudelleentäytymisaika sormenpäässä viittaavat keskivaikeaan kuivumaan^B. Ihon kimmoisuuden alenema ilmenee telttaoireena: kun vatsan ihoa nostetaan poimulle, se jää telttamaisesti koholle eikä heti palaudu normaaliin tapaan kimmoisana takaisin.
 - ♦ Edellä mainitut + syvä huohottava hengitys, jääkylmä periferia ja alentunut yleistila viittaavat vaikeaan kuivumaan.
 - ♦ Käytä myös todettua tai arvioitua painonlaskua hyväksi grammamääräisen kuivuman arvioinnissa (akuutissa taudissa kuivuma on likimäärin sama kuin painon lasku).
- Suunnittele ja neuvo seuranta.
- Aseta ennuste.
 - ♦ Virusperäinen gastroenteriitti kestää yleensä 4–7 vrk, rotavirusinfektio jossakin kauden kauden.

Hoito

- Hoitopaikkana yleensä koti; sairaalahoidon aiheet: ks. jäljempänä
- Kuivuma korjataan antamalla ORS-liuosta (oral rehydration solution, Suomessa Osmosal Novum® sekä Floridral®)^A 4/3 x kuivuman määrä 6–10 t:n aikana.
 - ♦ Juoma voidaan antaa pullosta, lasista, lusikalla tai ruiskulla.
 - ♦ Monet lapset ottavat juoman mieluummin kylmänä.
- Kuivuman korjauksen jälkeen siirrytään lapsen normaaliin ravintoon.
- Ripulin tai oksentelun jatkuessa annetaan ORS-liuosta ja muita nesteitä ORS-pullon mukana tulevan ohjeen mukaisesti. ORS-liuosta ei tule kuivumisen akuutissa korjauksen jälkeen käyttää ainoana juomana (hypernatremian vaara).
- Probioottien on todettu lyhentävän ripulin kestoa n. vuorokaudella^B.

Artikkelin täydellinen versio on luettavissa Lääkärin tietokannoista Terveysportista

www.terveysportti.fi

Lääkärin käsikirja 14.6.2013

Merja Ashorn

© 2014 Kustannus Oy Duodecim

AJANKOHTAISTA LÄÄKÄRIN KÄSIKIRJASTA

- Lapsen normaali vuorokautinen nestetarve on
 - ◆ 1–10 painokilolle 100 ml/kg
 - ◆ 11–20 painokilolle 50 ml/kg
 - ◆ 20:n ylittävälle painokiloille 20 ml/kg.
- Esim. 26-kiloisen nestetarve on $10 \times 100 \text{ ml} + 10 \times 50 \text{ ml} + 6 \times 20 \text{ ml} = 1\ 620 \text{ ml}$.

Sairaalahoidon aiheet

- Potilas lähetetään sairaalaan, jos yksikin alla olevista kriteereistä täyttyy.
 - ◆ Ikä alle 6 kk
 - ◆ Raju ripuli tai oksentelu, huonontunut yleistila
- ◆ 8 % tai suurempi kuivuma (vähintään keskivaikea dehydraatio)
- ◆ Yli 5 vrk kestänyt ripuli (yleistila ja painon menetys ratkaisevat)
- ◆ Jaksoittainen vatsakipu (ja usein ripulin äkillinen lakkaaminen): invaginaatio?
- ◆ Veriripuli
- ◆ Kliinisen taudinkuvan tai edeltävän hoidon herättämä epäily hypo- tai hyperosmolaalisesta kuivumasta
- ◆ Hoidon toteutus ei ole kotona mahdollista.
- Arvioidun kuivuman korjaus onnistuu usein nenämahaletkuun annettavalla korjausliuoksella sairaalan poliklinikalla. Sen jälkeen lapsi tutkitaan ja punnitaan ja voidaan yleensä päästää kotiin jatkohoitoon.
- Jos lapsi on sairaalaan lähetetessä sokissa, annetaan suoneen ringerin liuosta 20 ml/kg 15 minuutissa.
- Sairaalapotilaalta tutkitaan nestetasapainoarvot, CRP, PVK ja Astrup.

Seuranta

- Yleistilan koheneminen
- Riittävä virtsaneritys
- Painon nousu